

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-119-131](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-119-131)

УДК 368.91; 368.8

JEL Classification: G22

Вікторія Вовк

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державний біотехнологічний університет (Харків, Україна)

E-mail: victoriavovk@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5680-2967>.

ResearcherID: [N-6605-2018](https://orcid.org/0000-0001-5680-2967)

Юлія Жежерун

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник
Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації
озброєння та військової техніки (Черкаси, Україна)

E-mail: Julia_Dm@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-8200-730X>.

ResearcherID: [AAE-5470-2020](https://orcid.org/0000-0001-8200-730X)

Вікторія Костоґриз

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)

E-mail: kostogryzvg@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-8378-5549>.

ResearcherID: [ABB-8244-2021](https://orcid.org/0000-0002-8378-5549)

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ФІНАНСОВИЙ ТА МАРКЕТИНГОВИЙ АСПЕКТИ

Стаття присвячена дослідженню сучасних тенденцій розвитку страхового ринку України з акцентом на період дії воєнного стану. Виявлено зміст та систематизовано підходи до трактування сутності поняття «страховий ринок». Опрацьовано нормативне підґрунтя регулювання страхового ринку. Проведено аналіз стану та тенденцій розвитку страхового ринку, зокрема: кількості страхових компаній та зареєстрованих договорів страхування, структури валових надходжень страхових платежів (премій, внесків), динаміки страхових премій та страхових виплат, а також витрат на маркетинг страховиків. Виявлено, що в умовах воєнного стану підходи до аналізу та інформативність основних показників трансформуються. Визначено основні напрями зміни маркетингової стратегії страхових компаній. Систематизовано виклики, з яким стикнувся страховий ринок в період дії воєнного стану, акцентовано увагу на пошуку шляхів їх нейтралізації.

Ключові слова: страховий ринок; страхувальник; витрати на маркетинг; страхування життя; обов'язкове страхування; перестраховання; воєнний стан.

Рис.: 7. Табл.: 2. Бібл.: 15.

Постановка завдання. У сучасних умовах страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого їх використання задля компенсації збитків, спричинених внаслідок страхових подій, а також захищає бізнес від фінансових ризиків та забезпечує соціальну підтримку [1, с. 88]. Страховий ринок є необхідним елементом економіки країни та невід'ємною частиною фінансового ринку держави, а страхові компанії – високоризиковими фінансовими установами. У період дії воєнного стану безперербійне функціонування страхового ринку набуває особливого значення, а подолання виникаючих викликів страховими компаніями є першочерговим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різноманітних аспектів розвитку страхового ринку присвячені праці наступних вчених-економістів: Т. Арюх, В. Білець, П. Віблій, О. Гаманкова, О. Залетов, В. Коломієць, І. Кондрат, К. Кондрацька, І. Лащик, І. Рудь, О. Тарнавський, С. Осадець та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на ґрунтовні дослідження та враховуючи зростаючі втрати бізнесу та громадян в результаті воєнних дій, особливої актуальності набуває ґрунтовний аналіз динаміки розвитку страхового ринку в умовах воєнного стану.

Мета статті. Мета дослідження полягає у виявленні сучасних тенденцій розвитку страхового ринку, оцінці змін функціонування страхового ринку у період дії воєнного стану, а також визначенні основних викликів та шляхів їх нейтралізації.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняному законодавстві відсутнє визначення терміну «страховий ринок». В економічній літературі страховий ринок розглядається як: «сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу» [2]; «сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів» [3]. Більш повне визначення подано в праці [4, с. 106], де під страховим ринком розуміють «систему економіко-правових відносин між покупцями, продавцями послуг із страхування та перестраховування та їхніми посередниками, у результаті яких здійснюється мобілізація, розподіл і перерозподіл грошових коштів».

Під страховим ринком в статті будемо розуміти економіко-правові відносини між суб'єктами страхового ринку, які виникають в процесі балансування попиту та пропозиції на страхові послуги.

В процесі дослідження особливостей регулювання та проведення оцінки поточного стану страхового ринку будемо здійснювати галузевий розподіл на ринок страхування життя («life») та ринок загальних видів страхування («non-life»). Порівняльну характеристику сегментів «life» та «non-life» наведено в табл. 1.

З 01.07.2020 р. Національний банк України (далі – НБУ) виконує функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг загалом та страхового ринку зокрема. З цією метою НБУ запровадив нову модель регулювання з урахуванням положень директив Європейського Союзу (далі – ЄС), Міжнародних принципів IAIS, кращих міжнародних практик.

Наразі основним нормативним документом, яким здійснюється регулювання страхового ринку є Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. [5]. Введення в дію нового Закону України «Про страхування» № 1909-IX від 18.11.2021 р. [6] відбудеться 01.01.2024 р. Крім того,

регулювання здійснюється Конституцією України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, законами України «Про обов'язкове страхування цивільної правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», «Про господарські товариства», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», постановами КМУ та НБУ, іншими нормативно-правовими актами (методики, інструкції, накази, положення) тощо.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сегментів «life» та «non-life»

№ з/п	Ознака	Сегмент «life»	Сегмент «non-life»
1	Термін договорів	Переважно довгострокові	Близько 1 року
2	Премії	Сплачуються періодично впродовж дії договору	Сплачуються один раз
3	Виплати	Як однією сумою, так і періодично упродовж певного терміну	Однією сумою
4	Поведінка споживачів	Прив'язані до страховика, розрив договору лише з втратами	Можуть замінити страховика після закінчення терміну договору
5	Інвестиційна політика	Наявні довгострокові активи, наявний помірний апетит до ризиків	Переважають короткострокові, ліквідні та низькоризикові інвестиції

Джерело: систематизовано авторами на основі [7].

Новий Закон «Про страхування» кардинально змінює підхід до здійснення регулювання та нагляду за страховим ринком, матиме позитивний вплив на його оздоровлення і подальший розвиток, передбачає такі суттєві зміни у функціонуванні страхового ринку:

- перехід від видів страхування (43 обов'язкових видів) до класів страхування (класи 1-18 «non-life», класи 19-23 «life»);
- створення Державного реєстру страхових посередників (страхових та перестрахових брокерів);
- створення централізованої online бази даних щодо договорів страхування, які обов'язкові відповідно до законодавства України, із можливістю контролю їх укладання та дії;
- підвищення прозорості і конкурентоспроможності страхового ринку за рахунок нагляду НБУ за структурою власності страхових компаній та дотриманням ними законодавчо встановлених пруденційних вимог, зокрема, щодо підтримки платоспроможності, достатності капіталу та інвестиційної діяльності;
- запровадження єдиних підходів: до обліку договорів для фінансової та регуляторної звітності, до розрахунку всіх видів технічних резервів, джерел використання даних для розрахунку, до якості даних, документування процесу розрахунку та отриманих результатів [6; 7; 8].

Основні вимоги НБУ до діяльності страхових компаній наведено на рис. 1. Слід зазначити, що мінімальний розмір статутного капіталу не може бути меншим за розмір мінімального капіталу страховика, зокрема:

- ніж 48 млн грн – здійснення діяльності з прямого страхування «life» та «non-life» (складні види ризиків, зокрема, класи 10-15), перестраховування;
- ніж 32 млн грн – здійснення діяльності з прямого страхування «non-life» (прості види ризиків).

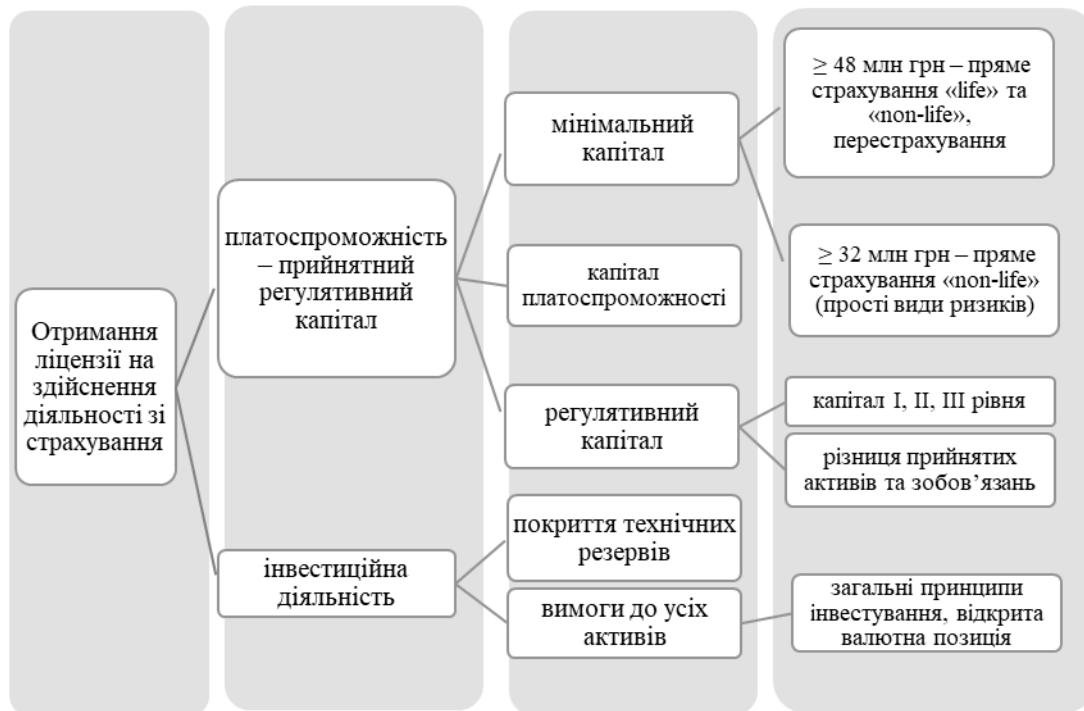

Рис. 1. Основні вимоги НБУ до діяльності страхових компаній
Джерело: систематизовано авторами на основі [9; 6].

Пріоритетні напрями нагляду у період дії воєнного стану в Україні наведено на рис. 2. На період дії воєнного стану з 21.03.2022 року посилено нагляд за страховиками, зокрема, запроваджено режим оперативного інформування (показники cash-flow) страховиками НБУ в розрізі сегментів «non-life» та «life» за наступними показниками: залишок коштів на депозитних рахунках в банках, залишок коштів на поточних рахунках в банках, надходження страхових премій за договорами страхування/ вхідного перестраховування, надходження компенсацій страхових виплат від перестраховиків, виплата страхових відшкодувань, страхові виплати за договорами вхідного перестраховування, сплачені страхові премії за договорами вихідного перестраховування, проблеми з врегулюванням страхових випадків [7].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

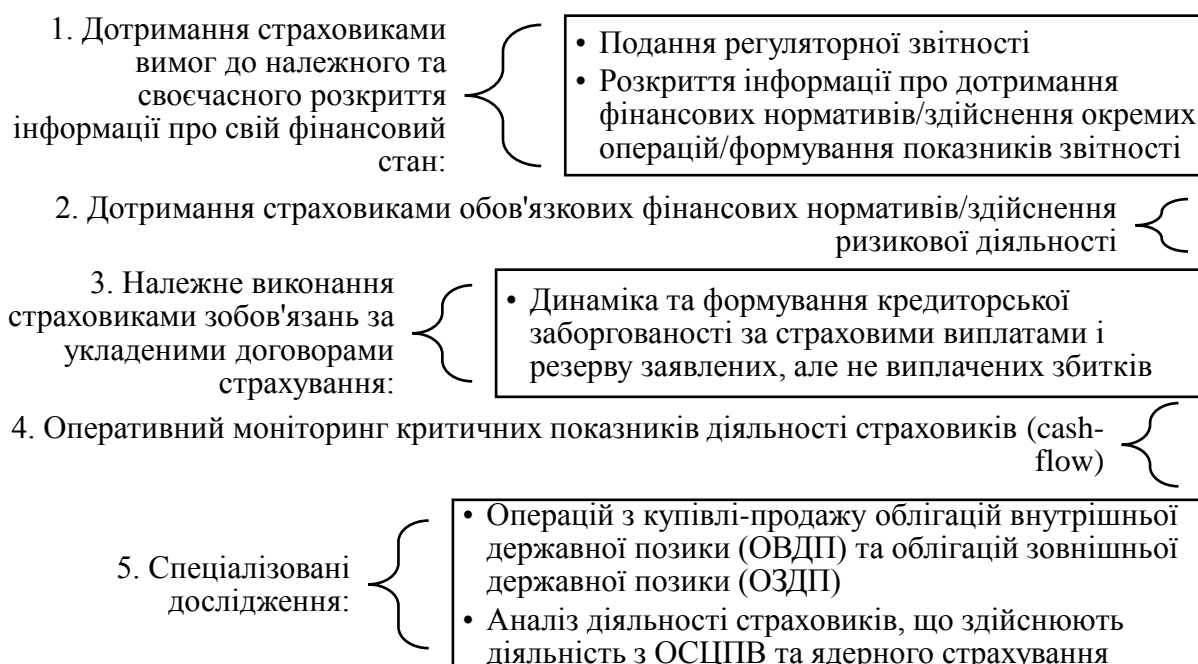

Рис. 2. Пріоритетні напрями нагляду у період дії воєнного стану в Україні
Джерело: систематизовано авторами на основі [7].

У звичайних умовах стан страхового ринку, рівень його проникнення в економіку та затребуваність серед клієнтів характеризуються обсягами страхових премій та страхових виплат. В умовах воєнного стану підходи до аналізу та інформативність основних показників трансформуються. Окрім зазначених показників, особливої інформативності у визначенні стабільності ринку набувають показники операційної діяльності, витрат на маркетинг, рівня капіталізації страховиків (тобто обсяг власних коштів та страхових резервів).

Рівень проникнення страхування станом на 01.01.2020 р. становив 1,4% ВВП, станом на 01.01.2023 р. – 0,82% ВВП. В Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року цей показник запланований на рівні не нижче 2% ВВП [8, с. 22]. На кінець II кв. 2023 року в Державному реєстрі фінансових установ було зареєстровано 115 страхових компаній, з них 12 сегменту «life» (рис. 3). Упродовж I кв. 2020 – II кв. 2023 рр. кількість страхових компаній скоротилась майже вдвічі (зокрема, за період дії воєнного стану на 21%) в результаті анулювання ліцензій НБУ страховиків на провадження страхової діяльності, через відсутність страхових зобов'язань і діючих договорів страхування. Тобто з ринку вийшли неактивні компанії або ті, які не працювали з громадянами. Спостерігається зниження активності укладання нових договорів і, як наслідок, «старіння» страхового портфеля.

За рівнем капіталізації ринок страхових послуг посідає друге місце на небанківському фінансовому ринку. Дослідження капіталу страховиків набуває особливої важливості в умовах воєнного стану, оскільки, основною властивістю капіталу є поглинання ризиків.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

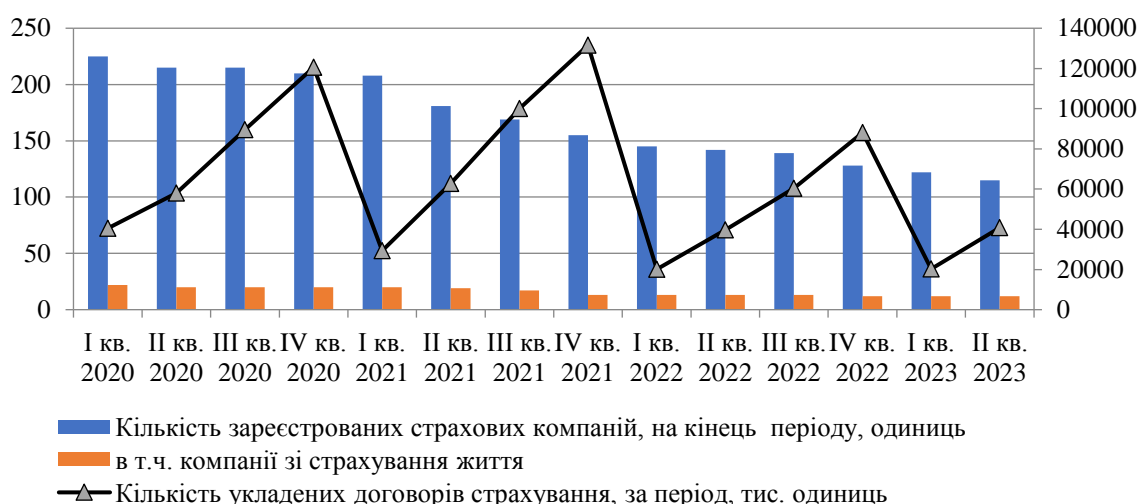

Рис. 3. Динаміка кількості страхових компаній та укладених договорів страхування упродовж I кв. 2020 – II кв. 2023 рр., одиниць
Джерело: систематизовано авторами на основі [10].

Обсяг власного капіталу упродовж періоду дослідження має стійку тенденцію до зростання та за II кв. 2023 р. становив 63 946 млн грн. Обсяг страхових резервів був сталим, традиційно приріст спостерігався у сегменті «life». Десять найкращих страхових компаній за розміром активів очолюють ПрАТ «МетЛайф» (6840 млн грн, або 10,7 %), АТ «СК «АРКС» та ПрАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА Страхування життя» (по 5146 млн грн, або 8 %) (табл. 2). Прибутки страхові компанії генерували переважно за рахунок інвестицій в ОВДП.

Таблиця 2

Основні показники діяльності 10 страхових компаній-лідерів за обсягом активів за I півріччя 2023 р., млн грн

№ з/п	Назва установи	Активи	Власний капітал	Зобов'язання	Страхові резерви	Чистий фінансовий результат
1	ПрАТ «МетЛайф»	6840	948	5892	5515	204
2	АТ «СК «АРКС»	5146	2004	3142	2590	311
3	ПрАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА Страхування життя»	5146	326	4819	4576	21
4	АТ «СК «ТАС» (приватне)	4358	238	4119	3933	21
5	ПрАТ «СК «УНІКА»	4341	1508	2833	2378	235
6	ПАТ «СК «УСГ»	3743	624	3120	2270	-20
7	АТ «СГ «ТАС» (приватне)	3350	838	2512	2142	69
8	АТ «СК «ІНГО»	3279	1110	2169	1754	152
9	ПрАТ СК «ПЗУ Україна»	2429	986	1443	1247	86
10	ПрАТ «УСК «КНЯЖА ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП»	2310	417	1892	1226	17
Страхові компанії загалом		63946	20715	43231	36966	1400

Джерело: систематизовано авторами на основі [10].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

У II кв. 2023 р. по 23 % валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) припадало на добровільне страхування наземного транспорту та інші види добровільного страхування, 18 % – на страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів (далі – ОСЦПВ) за внутрішніми договорами, 14 % – медичне страхування, по 11 % – на сегмент «life» та ОСЦПВ за міжнародними договорами (у т. ч. «Зелена картка») (рис. 4). Через виїзд громадян за кордон збільшилися обсяги страхування за «Зеленою картою». Зменшення обсягів страхових відшкодувань пояснюється зниженням частоти заявлених випадків з ОСЦПВ, КАСКО.

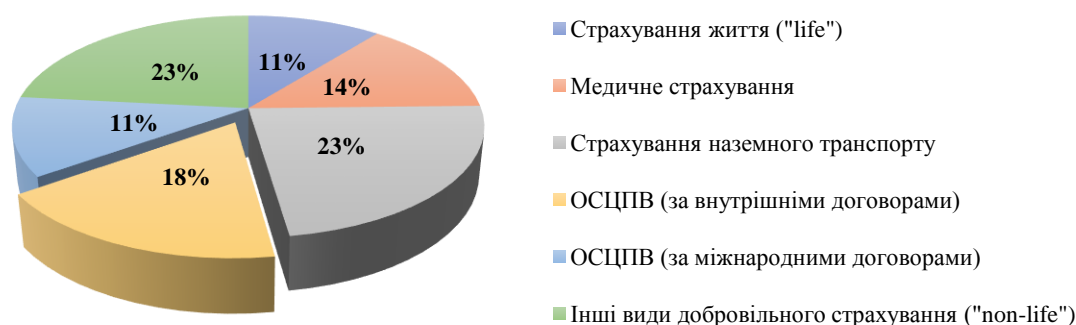

Рис. 4. Структура валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) за видами страхування у II кв. 2023 р.

Джерело: систематизовано авторами на основі [10].

У 2022 році частка валових страхових премій становила 0,76% ВВП, для порівняння в 2020 році – 1,08%. Незначна частка особистого страхування пояснюється особливостями вітчизняного страхового ринку, низьким рівнем доходів населення, відсутністю програм страхування працівників у більшості роботодавців. Страхові компанії активно застосовують перестраховування як інструмент зниження власних ризиків.

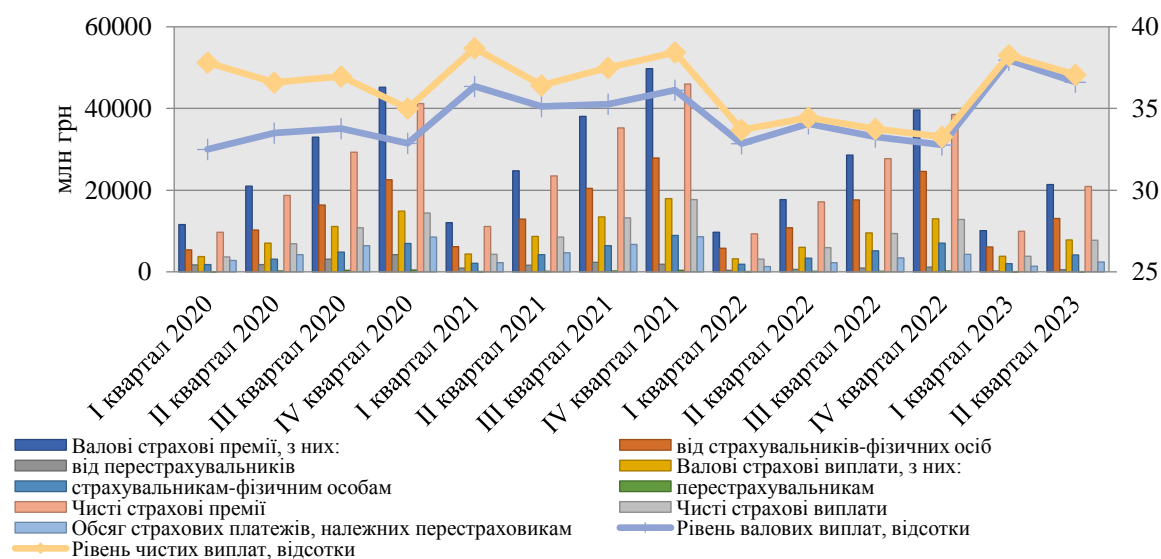

Рис. 5. Динаміка страхових премій та страхових виплат страхових компаній упродовж I кв. 2020 – II кв. 2023 рр.

Джерело: систематизовано авторами на основі [10].

Найбільшого спаду страховий ринок зазнав в кінці I кв. 2022 року. Вже до кінця 2022 року страхові компанії змогли пристосуватись до нових умов функціонування і ситуація стабілізувалась. За даними НБУ «після виходу з ринку у II півріччі 2022 року страховиків, що спеціалізувалися на операціях перестраховування, значно знизилися як загальні обсяги операцій вихідного перестраховування всередині країни, змінилося співвідношення між операціями вихідного перестраховування у резидентів та нерезидентів на користь останніх: з 60%/40% (II кв. 2021 р.) до 85%/15% (II кв. 2022 р.)» [7, с. 6]. Упродовж досліджуваного періоду витрати на маркетинг страховиків зросли на 80%. Найбільш значні зміни відбулись в IV кварталі 2022 року – витрати зросли більш ніж в 2 рази (рис. 6) та були спрямовані на поживлення ринку, що знаходився у стагнації.

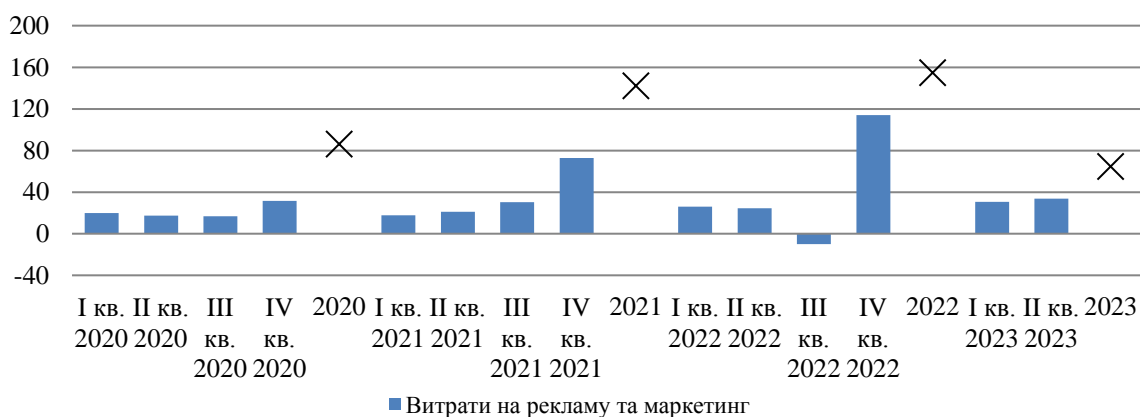

Рис. 6. Динаміка витрат на маркетинг страховиків упродовж I кв. 2020 – II кв. 2023 рр.

Джерело: систематизовано авторами на основі [10].

Маркетингова активність страхових компаній у період дії воєнного стану суттєво знизилась. Велика кількість запланованих маркетингових активностей було скасовано або відкладено. В умовах необхідності ефективного реагування на раптові зміни поведінки споживачів, скорочення бюджетів та нестабільності маркетинг-команд страхові компанії активно змінювали маркетингову стратегію. Основну увагу страхові компанії зосередили на:

- оперативній аналітиці та моніторингу ситуації;
- поінформованості клієнтів щодо змін продуктового ряду, переміщення офісів у відносно безпечні зони, нових можливостей;
- зміні або удосконаленні каналів комунікації з фокусом на діджитал-канали, зокрема, створення додаткових телеграм-каналів, чат-ботів, оновлення офіційних інтернет-сайтів тощо;
- перегляді продуктових портфелів з урахуванням потреб споживачів;
- пошуку нових продуктових ніш;
- виходу на нові ринки з урахуванням переміщення споживачів страхових послуг;

- переорієнтації стратегії зі збільшення кількості клієнтів до утримання поточного числа клієнтів та збільшення прибутку від кожного клієнта;
- диверсифікації діяльності, зокрема, запрошення консультантів та нових партнерів задля спільної вигоди і виживання бізнесу загалом;
- збільшення витрат на соціальні проекти, гуманітарну допомогу, благодійні фонди [11].

Зокрема, фахівці страхової компанії АТ «СК «АРКС» розуміючи зміну погреб споживачів оперативно внесли оновлення до продукту Travel, додавши послугу Телемедицина (можливість отримувати дистанційні медичні консультації), зняли обмеження за віком, дозволили купівлю online або продовження полісу, перебуваючи вже за кордоном. Окрім того, запровадили новий продукт «Зелена карта «Автоконсерж», з можливістю страхування автомобіля при виїзді за кордон. З кожного придбаного полісу online 10% компанія перераховує до фонду «Повернися живим». З метою комунікації та взаємопідтримки споживачів та працівників компанією запроваджено внутрішній проект «Ми працюємо» та канал «ARX взаємопідтримка» [12].

Страхова компанія VUSO сформувала продукт КАСКО «Patriot», що у певному ліміті покриває шкоду, отриману внаслідок воєнних дій (пошкодження транспортного засобу осколками, ризик прильоту ракети, інших об'єктів, підрих на міні, прямий обстріл). Страховий продукт «Бронезахист» від АТ «СК «АРКС» передбачає страхові відшкодування під час отримання шкоди від влучання снарядів, мін, куль, обрушення будівель, наслідки пожежі, мінування територій [13].

Отже, до викликів, з яким стикнувся страховий ринок в період дії воєнного стану слід віднести:

- посилення регуляторних вимог до страховиків з метою запобігання порушенням критичних фінансових нормативів та обмеження ведення ризикової діяльності. На початку введення в дію воєнного стану регуляторні вимоги НБУ було послаблено, що дозволило стабілізувати ситуацію на ринку, вистояти і підтримати стабільну роботу. В результаті фіксації ознак порушень страховими компаніями вимоги НБУ було адаптовано та посилено;
- покриття воєнних збитків. Більшість договорів не передбачає покриття таких збитків. Загалом в міжнародній практиці незначна кількість страхових компаній пропонує своїм клієнтам страхування та перестраховування воєнних ризиків;
- виконання зобов'язань за договорами добровільного медичного страхування. НБУ рекомендував використовувати дистанційні способи регулювання страхових випадків у регіонах ведення бойових дій;
- страхування українців, які виїхали за кордон. Скасовано обмеження щодо необхідності перебування страхувальників на території України під час оформлення полісу. Можливість продовжити дію полісу страхування тих, хто подорожує, та КАСКО дистанційно шляхом оформлення на сайті та оплати банківською карткою, надання послуг телемедицини [14];

– з 01.07.2023 р. збільшено НБУ розмір страхових сум за договорами ОСЦПВ власників наземних транспортних засобів. Максимальна сума відшкодування у разі оформлення «євро протоколу» - до 80 тис грн;

– складнощі в плануванні подальших дій.

Можна стверджувати, що в період дії воєнного стану головне завдання функціонування страхового ринку не виконується, оскільки передбачає фінансовий захист клієнтів від подій непередбачуваного характеру, що призводять до часткової або повної втрати майна, працездатності та здоров'я тощо. Тому актуальним є врегулювання питання захисту від воєнних ризиків та побудова дієвого механізму страхування воєнних ризиків. З цією метою НБУ анонсував створення комплексної системи страхування воєнно-політичних ризиків в два етапи (рис. 7).

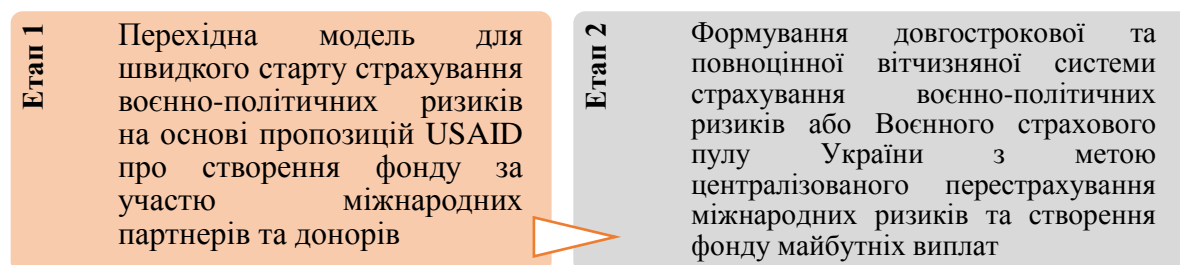

Рис. 7. Етапи створення комплексної системи страхування воєнно-політичних ризиків

Джерело: систематизовано авторами на основі [15].

Висновки та пропозиції. У період дії воєнного стану страховий ринок зазнав значних труднощів, однак зміг вистояти про що свідчать основні показники діяльності. Передбачається, що посилення регулювання та нагляду сприятиме оздоровленню і подальшому розвитку страхового ринку. НБУ визначив пріоритетні напрями нагляду у період дії воєнного стану. Серед викликів, з яким стикнувся страховий ринок в період дії воєнного стану, нагальним є вирішення питання щодо покриття збитків, завданих унаслідок воєнних дій. Актуальною є перегляд підходів страхових компаній щодо можливості покриття таких ризиків, пристосування умов страхових продуктів під особливості воєнного стану (покриття ризиків від прямого впливу воєнних дій та її наслідків). У міжнародній практиці для страхування та перестраховання воєнних ризиків застосовують спеціальні умови. НБУ має напрацювання щодо створення механізму захисту від воєнних ризиків за рахунок формування державного компенсаційного фонду із залученням фінансування донорів та страховиків.

Список використаних джерел

1. Рудь І. Ю. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку / І. Ю. Рудь, К. В. Кондрацька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – Вип. 23. – Ч. 2. – С. 87-91.
2. Осадець С. Страхові послуги : підручник / С. Осадець, Т. Арюх, О. Гаманкова. – Київ : КНЕУ, 2007. – 464 с.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

3. Залетов О. Страхування: навчальний посібник / О. Залетов. – Київ : Міжн. Агенція «BeeZone», 2003. – 304 с.
4. Страхувальний ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку / І. Лашик, І. Кондрат, П. Віблій, В. Білець // Галицький економічний вісник. – 2020. – № 5 (66). – С. 105-112.
5. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР (втрага чинності 01.01.2024 р.). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Про страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-ІХ (введення в дію 01.01.2024 р.). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
7. Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 року. Наглядові дії безвізного нагляду у лютому – вересні 2022 року та пріоритетні напрями нагляду під час дії воєнного стану в Україні Департамент нагляду за ринком небанківських фінансових послуг 22 вересня 2022 року [Електронний ресурс]. – 24 с. – Режим доступу: <http://surl.li/dwprga>.
8. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Звіт про реалізацію за 2022 рік [Електронний ресурс]. – 30 с. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector2025_zvit_2022.pdf?v=5 (припинена у 2023 році).
9. Яценко О. Нові вимоги до платоспроможності страховиків / О. Яценко // Матеріали семінару НБУ «Стан фінансового сектору України та його готовність до впровадження нових регуляторних вимог». – 12 с.
10. Показники діяльності страхових компаній. Наглядова статистика НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>.
11. Тенденції 2022 в управлінні маркетинговими комунікаціями. Аналітичний звіт [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу: <https://vrk.org.ua/images/Factum%20Group%20Marketing%20Directors%20Poll%20Report%202022.pdf>.
12. Офіційний сайт компанії ARX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arx.com.ua/blog/expert-opinion/marketynh-voennoho-chasu-arx>.
13. Гаркуша Т. Страхування в умовах війни: тренди та виклики. Опитування СК [Електронний ресурс] / О. Яценко. – Режим доступу: <https://banker.ua/uk/projects/strahuvannya-v-umovax-vijni-opytuvannia-sk>.
14. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни [Електронний ресурс] / Л. Бурбель // Інформаційне агентство «Interfax-Україна». – 2022. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.
15. Стратегія розвитку фінансового сектору України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=5.

References

1. Rud, I.Yu., & Kondratska, K.V. (2019). Strakhovyi rynek Ukrainy: analiz ta perspektyvy rozvytku [Ukraine's Insurance Market: Analysis and Prospects for Development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University Herald*, (23(2)), 87-91.
2. Osadets, S., Ariukh, T., & Hamankova, O. (2007). *Strakhovi posluhy [Insurance Services]*. KNEU.
3. Zalietov, O. (2003). *Strakhuvannia [Insurance]*. Mizhn. Ahentsiia «BeeZone».
4. Lashchik, I., Kondrat, I., Viblii, P., Bilets, V. (2020). Strakhovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [The insurance market of Ukraine: current state and development prospects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician economic journal*, (5(66)), 105-112.
5. Pro strakhuvannia [On Insurance], Law of Ukraine (on March 07, 1996) № 85/96-ВР (Loss of force, comes January 1, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Pro strakhuvannia [On Insurance], Law of Ukraine (on November 18, 2021) № 1909-IX (Coming into effect, comes January 1, 2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

7. Ohliad strakhovoho rynku Ukrainy za I pivrichchia 2022 roku. Nahliadovi dii bezvyiznogo nahliadu u liutomu – veresni 2022 roku ta priorytetni napriamy nahliadu pid chas dii voiennoho stanu v Ukraini Departament nahliadu za rynkom nebankivskykh finansovykh posluh 22 veresnia 2022 roku [Overview of the insurance market of Ukraine for the first half of 2022. Supervisory actions of on-site supervision in February – September 2022 and priority areas of supervision during martial law in Ukraine Department of supervision of the market of non-banking financial services on September 22, 2022. (2022). <http://surl.li/dwpga>.

8. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku. Zvit pro realiza-tsiuu za 2022 rik [Strategy of Ukrainian Financial Sector Development until 2025 (discontinued 2023)]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector2025_zvit_2022.pdf?v=5.

9. Yashchenko, O. (2023). Novi vymohy do platospromozhnosti strakhovykiv [New requirements for the solvency of insurers]. *Materialy seminaru NBU «Stan finansovoho sektoru Ukrainy ta yoho hotovnist do vprovadzhennia novykh rehulatornykh vymoh» – Materials of the NBU seminar «The state of the financial sector of Ukraine and its readiness for the implementation of new regulatory requirements»*.

10. Pokaznyky diialnosti strakhovykh kompanii. Nahliadova statystyka NBU [Performance indicators of insurance companies. Supervisory statistics of the NBU]. (n.d.). <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>.

11. Tendentsii 2022 v upravlinni marketynhovymy komunikatsiiamy. Analitychnyi zvit [2022 trends in marketing communications management. Analytical report]. (2022). <https://vrk.org.ua/images/Factum%20Group%20Marketing%20Directors%20Poll%20Report%202022.pdf>.

12. Ofitsiinyi sait kompanii ARX [The official website of the ARX company]. <https://arx.com.ua/blog/expert-opinion/marketynh-voiennoho-chasu-arx>.

13. Harkusha, T. (2023). *Strakhuvannia v umovakh viiny: trendy ta vyklyky. Opytuvannia SK [Insurance in conditions of war: trends and challenges. Survey of SC]*. <https://banker.ua/uk/projects/strahuvannya-v-umovax-vijni-opytuvannia-sk>.

14. Burbel, L. (2022). Shist holovnykh vyklykiv, z yakymy zustrivsia strakhovyi rynek uprodovzh shesty misiatsiv viiny [Six main challenges faced by the insurance market during the six months of the war]. *Informatsiine ahentstvo «Interfax-Ukraina» – Information agency "Interfax-Ukraine"*. <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>.

15. Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine]. (2023). https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=5.

Отримано 19.08.2023

UDC 368.91; 368.8

Viktorii Vovk

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
State Biotechnological University (Kharkiv, Ukraine)

E-mail: victoriavovk@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-5680-2967>

ResearcherID: [N-6605-2018](https://orcid.org/0000-0001-5680-2967)

Yuliia Zhezherun

PhD in Economics, Associate Professor, Senior Researcher
Scientific Research Institute of Armament and Military Equipment
Testing and Certification (Cherkassy, Ukraine)

E-mail: Julia_Dm@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-8200-730X>

ResearcherID: [AAE-5470-2020](https://orcid.org/0000-0001-8200-730X)

Viktoriiia Kostohryz

Candidate of Economic, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Accounting and Audit
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University (Cherkassy, Ukraine)

E-mail: kostogryzvg@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-8378-5549>.

ResearcherID: [ABB-8244-2021](https://orcid.org/0000-0002-8378-5549)

THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE IN THE PERIOD OF MARITAL LAW: FINANCIAL AND MARKETING ASPECTS

The article focuses on the study of modern development trends of the insurance market of Ukraine with an emphasis on the period of martial law. The content of the concept of "insurance market" has been identified and approaches to the interpretation of its essence have been systematized. The regulatory basis for the regulation of the insurance market has been developed, in particular, the new Law of Ukraine "On Insurance". A new model of regulation of the NBU has been studied, taking into account the provisions of the European Union directives, the International Principles of the IAIS, and the best international practices. The main requirements of the NBU for the activities of insurance companies and the priority areas of supervision during the period of martial law have been systematized.

An analysis of the state and trends in the development of the insurance market has been carried out, in particular: the number of insurance companies and registered insurance contracts, the structure of gross receipts of insurance payments (premiums, contributions), the dynamics of insurance premiums and insurance payments, as well as the costs of marketing insurers. It has been found that in the conditions of martial law, the approaches to analysis and the informativeness of the main indicators are being transformed. Indicators of operational activity, marketing costs, the level of capitalization of insurers (that is, the amount of own funds and insurance reserves) are particularly informative in determining market stability. The insurance market experienced the biggest decline at the end of the 1st quarter of 2022. Already by the end of 2022, insurance companies were able to adapt to new operating conditions and the situation stabilized. The main directions of changes in the marketing strategy of insurance companies have been determined.

The challenges faced by the insurance market during the period of martial law (strengthening of regulatory requirements, coverage of war losses, fulfillment of obligations under voluntary health insurance contracts, the NBU increased the amount of insurance sums under CMTPLI contracts, insurance for Ukrainians who went abroad, difficulties in planning further actions) have been systematized. Attention has been focused on finding ways to neutralize them, as well as on the creation of a comprehensive system of insurance of military and political risks due to the creation of a special compensation fund or a pool at the state level with the involvement of funds from donors and insurers, including on the basis of public-private partnership.

Keywords: insurance market; insurer; marketing costs; life insurance; compulsory insurance; reinsurance; martial law

Fig.: 7. Table: 2. References: 15.